PRZEWODNICY NASZEGO DZIECIŃSTWA

PRZEWODNICY NASZEGO DZIECIŃSTWA

Wstęp opracował Ireneusz Artur Gryz

Lekcja PRZEWODNICY NASZEGO DZIECIŃSTWA polecana jest do realizacji na I etapie nauczania, w okresie przechodzenia od dziecięcego do uporządkowanego rozumienia świata. Ze względu na multisensoryczność oddziaływania, film może wpływać na wrażliwość estetyczną i doskonalenie percepcji wzrokowej oraz słuchowej, a także sferę emocjonalną. Może być pożytecznym elementem edukacji dzieci, rozumianej nie jako przekaz gotowych informacji, ale dynamiczny proces nadawania osobistego sensu i odnajdywania się w ciągle zmieniającej się rzeczywistości.

Tytuł proponowanej lekcji PRZEWODNICY NASZEGO DZIECIŃSTWA nie został wybrany przypadkowo. Przewodnik to osoba, która – idąc przodem – wskazuje komuś drogę. Oprowadza po dobrze sobie znanym terenie, stoi na czele grupy i wpływa na osoby podążające za nim. Wydaje się, że bohaterowie filmów tworzących niniejszy zestaw mogą pełnić właśnie taką rolę, między innymi ze względu na swoją adekwatność w zakresie intelektualnych i emocjonalnych potrzeb dzieci.

Sposób bycia filmowych postaci i przeżywane przygody wywołają zapewne zainteresowanie i wesołość uczestników zajęć, a co za tym idzie, pomogą w rozbudzaniu ciekawości poznawczej, rozwiązywaniu życiowych problemów, jak też rozumieniu uczuć oraz emocji własnych i osób trzecich. Powinno to sprzyjać kontynuowaniu rozpoczętego w przedszkolu procesu adaptacji do współpracy w grupie, gdzie dzieci uczą się aktywnego słuchania, skutecznego komunikowania, a także wzmacniają poczucie własnej wartości.

Termin „przewodnik" może również odnosić się do filmu jako nośnika przekazu i dzieła wprowadzającego w świat sztuki. Zgodnie z zapisami zawartymi w podstawie programowej, jednymi z najważniejszych kompetencji zdobywanych przez ucznia w procesie kształcenia są te, które umożliwiają krytyczny odbiór utworów literackich i innych tekstów kultury.

Praca z lekcją PRZEWODNICY NASZEGO DZIECIŃSTWA może pomóc uczniowi rozwijać:

- świadomość wartości uznanych przez środowisko domowe, szkolne, lokalne;
- umiejętność oceny postępowania innych ludzi oraz odwoływania się w ocenie do przyjętych zasad i wartości;
- rozpoznawanie, rozumienie i nazywanie swoich emocji oraz uczuć innych osób;
- umiejętność przedstawiania swych emocji i uczuć przy pomocy wypowiedzi ustnej lub artystycznych form wyrazu;
- zdolność odczuwania więzi uczuciowej i potrzebę jej budowania;
- umiejętność uświadamiania sobie uczuć przeżywanych przez inne osoby z jednoczesną próbą zrozumienia, dlaczego one występują;
- formy okazywania szacunku koleżankom, kolegom i osobom dorosłym;
- umiejętność stawiania pytań, dostrzegania problemów, zbierania informacji potrzebnych do ich rozwiązania;
- zdolność tworzenia relacji, współdziałania oraz współpracy;
- poprawne posługiwanie się językiem polskim, pozwalające na samodzielną aktywność, komunikację i efektywną naukę;
- wykorzystywanie narzędzi matematyki w życiu codziennym;
- poszukiwanie, porządkowanie, krytyczną analizę informacji;
- umiejętność pracy w zespole i społeczną aktywność.

Życzliwy miś

Opracowanie metodyczne Ireneusz Artur Gryz

Etap edukacji:
klasy I–III szkoły podstawowej

Przedmiot:
nauczanie zintegrowane (edukacja polonistyczna, społeczna, przyrodnicza i matematyczna)

Czas trwania zajęć:
1 godzina lekcyjna

Cel ogólny:
Doskonalenie umiejętności rozpoznawania, rozumienia i nazywania emocji oraz uczuć innych osób, a także nazywania poznanych wartości, oceny postepowania innych ludzi oraz odwoływania się w ocenie do przyjętych zasad i wartości.

Cele szczegółowe:
Uczeń:

- określa, co jest dobre, a co jest złe w otaczającym go świecie i w świecie poznawanych tekstów oraz podaje uzasadnienie swojego zdania;
- ocenia swoje postępowanie i innych osób, odnosząc się do poznanych wartości;
- wykonuje zadanie według usłyszanej instrukcji;
- słucha z uwagą wypowiedzi nauczyciela oraz innych osób ze swojego otoczenia;
- okazuje szacunek wypowiadającej się osobie;
- zadaje pytania w sytuacji braku rozumienia lub braku pewności zrozumienia słuchanej wypowiedzi;
- słucha i czeka na swoją kolej, panuje nad chęcią nagłego wypowiadania się;
- wypowiada się w formie uporządkowanej i rozwiniętej na tematy związane z przeżyciami czy lekturą;
- rozróżnia części mowy: rzeczowniki, czasowniki, przymiotniki i stosuje je w poprawnej formie;
- rozpoznaje wyrazy o znaczeniu przeciwnym, wyrazy pokrewne i o znaczeniu bliskoznacznym;
- rozpoznaje w swoim otoczeniu popularne gatunki roślin i zwierząt, w tym zwierząt hodowlanych, a także gatunki objęte ochroną;
- rozpoznaje wybrane zwierzęta i rośliny, których w naturalnych warunkach nie spotyka się w polskim środowisku przyrodniczym;
- dodaje do podanej liczby w pamięci i od podanej liczby odejmuje w pamięci: liczbę jednocyfrową, liczbę 10, liczbę 100 oraz wielokrotności 10 i 100;
- mnoży i dzieli w pamięci w zakresie tabliczki mnożenia; mnoży w pamięci przez 10 liczby mniejsze od 20;
- posługuje się znakiem równości i znakami czterech podstawowych działań;
- wyróżnia w obrazach cechy charakterystyczne zwierząt, różnice w budowie, kształcie, ubarwieniu, sposobach poruszania się;
- ilustruje sceny i sytuacje (realne i fantastyczne) inspirowane wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem i muzyką;
- wykorzystuje pracę zespołową w procesie uczenia się.

Metody i formy pracy:
eksponująca – projekcja filmu, pogadanka, dyskusja, mapa mentalna, elementy „burzy mózgów”; praca w grupach i z całym zespołem

Materiały dydaktyczne:
Miś Uszatek – film animowany z roku 1962 w reżyserii Lucjana Dembińskiego, tablica/tablica multimedialna, karty pracy, abecadło, zestaw printscreenów i zdjęć zwierząt egzotycznych, opcjonalnie – słownik języka polskiego

Słowa kluczowe:
życzliwość, emocje, uczucia, empatia, Miś Uszatek, animacja, słowotwórstwo

Przebieg zajęć

1. Pogadanka wprowadzająca w problematykę zajęć.
Nauczyciel wita uczniów i informuje ich, że w trakcie zajęć zostanie wykorzystany film animowany, który powstał w roku 1962 i był pierwszym filmem opowiadającym o przygodach niezwykle popularnego w zeszłym stuleciu w Polsce Misia Uszatka, bohatera serialu telewizyjnego emitowanego w latach 1975–1987. Prowadzący może przedstawić uczniom kilka ciekawostek dotyczących serialu i postaci: początkowo Uszatek był bohaterem książek i magazynu dla dzieci pt. „Miś"; powstało ponad 100 odcinków serialu, co oznacza, że przez 2 lata co tydzień można wyświetlać jeden odcinek; Uszatek to prawdziwy „modniś", ponieważ autorzy bardzo dbali o to, aby jego ubiór w każdym z odcinków dostosowany był do obowiązujących w tamtych latach trendów; Uszatek jest znany również za granicami Polski – są nawet dwa kraje na świecie (Słowenia i Finlandia), gdzie serial wyświetlany jest bez przerwy od wielu lat; Miś ma swój własny pomnik znajdujący się w Łodzi przy ul. Piotrkowskiej; wizerunek Misia i jego przyjaciół znalazł się również na monetach – wyspa Niue, terytorium stowarzyszone z Nową Zelandią.

2. Doskonalenie umiejętności dokonywania obliczeń matematycznych w zakresie 100.
Nauczyciel prosi uczniów o wykonanie zadania, dzięki któremu będą mogli odkryć temat zajęć. Uczniowie pracują w parach. Każda para otrzymuje zestaw działań matematycznych. Wynik każdego z działań wskazuje na literę polskiego alfabetu, którą należy wpisać w temacie lekcji (1 = a, 2 = b, 3 = c itd.). Przed rozdaniem kart pracy (załącznik nr 1) nauczyciel informuje, że temat zajęć złożony jest z dwóch wyrazów, które na kartach pracy zostały rozdzielone podwójną linią. Celem ułatwienia zadania prowadzący zajęcia może przedstawić uczniom kolejność liter polskiego alfabetu w postaci zapisu na tablicy, plakatu lub obrazu wyświetlonego na tablicy multimedialnej. Po zakończeniu zadania temat lekcji zostaje zapisany przez nauczyciela na tablicy, a przez uczniów w zeszytach.

3. Rozwijanie kompetencji w zakresie rozpoznawania w swoim otoczeniu popularnych gatunków roślin i zwierząt.
Nauczyciel prosi uczniów, aby zidentyfikowali zwierzęcych bohaterów filmu: koziołek, miś/niedźwiedź, ptaki, wiewiórka (załącznik nr 2), który obejrzą na zajęciach, na podstawie przedstawionych im printscreenów. Po dokonaniu identyfikacji zwierząt uczniowie zostają poproszeni o wskazanie pośród nich gatunków hodowlanych i chronionych. Następnie prowadzący zajęcia prezentuje serię zdjęć przedstawiających różne gatunki zwierząt egzotycznych: słoń, hipopotam, nosorożec, żyrafa, zebra (materiał ikonograficzny przygotowany przez nauczyciela przed zajęciami) i prosi uczniów, aby zastanowili się, dlaczego różnią się one od gatunków przedstawionych wcześniej na printscreenach. W razie potrzeby nauczyciel zadaje uczniom pytania pomocnicze, aby mogli zauważyć, że druga grupa zwierząt nie występuje na terenie Polski.

4. Doskonalenie umiejętności rozpoznawania, rozumienia i nazywania emocji oraz uczuć innych.
Nauczyciel zaprasza uczniów do obejrzenia filmu animowanego *Miś Uszatek* i prosi, aby zwrócili uwagę na zachowania bohaterów oraz ich emocje i uczucia. Po zakończeniu projekcji filmu uczniowie pracują w grupach. Ich zadaniem jest przygotowanie odpowiedzi na pytania: Jak poczuł się Uszatek po spotkaniu z koziołkiem i dlaczego? Jak poczuł się strach na wróble po przylocie ptaszków i dlaczego? Jak poczuła się wiewiórka po spotkaniu koziołka i dlaczego? Spodziewamy się, że uczniowie zauważą negatywne zachowania koziołka i ptaszków (psocą, straszą, niszczą, przeszkadzają, są niegrzeczni, niemili, źle się zachowują) oraz wynikające z tych zachowań negatywne emocje i reakcje (strach, lęk, obawa, ucieczka, bezradność, bezsilność).

5. Rozwijanie kompetencji w zakresie wypowiada się na tematy związane z przeżyciami.
Nauczyciel prosi uczniów, aby pracując w grupach, zastanowili się, co czuli: bałwanek, strach na wróble i wiewiórka po spotkaniu z Uszatkiem

i co spowodowało ich odczucia. Przedstawiciele każdej z grup powinni przedstawić swoje przemyślenia w formie krótkich, ale uporządkowanych i rozwiniętych wypowiedzi. Spodziewamy się, że uczniowie zauważą pozytywną zmianę stanu emocjonalnego bohaterów (spokój, wesołość, szczęście, uśmiech, poczucie bezpieczeństwa) i powiążą ją z pomocą, którą niesie tym postaciom Miś.

6. Doskonalenie umiejętności rozpoznawania wyrazów o znaczeniu przeciwnym lub bliskoznacznym.
Nauczyciel zwraca uczniom uwagę na zapisany na tablicy temat zajęć i informuje, że ich celem będzie ustalenie, czym jest życzliwość. Każdy z uczniów otrzymuje od nauczyciela kartę (załącznik nr 3) z wypisanymi na niej wyrazami. Zadaniem uczniów jest wybranie spośród wyrazów z karty pracy tych, które ich zdaniem posiadają znaczenie zbliżone lub są związane ze słowem „życzliwość". Poszczególni uczniowie podchodzą do tablicy i dopisują wybrane przez siebie z karty pracy wyrazy do napisanego już wcześniej na tablicy słowa „życzliwość", tworząc mapę myśli. Po wypisaniu wszystkich adekwatnych wyrazów z karty pracy, uczniowie (jeśli jest taka potrzeba, robią to z pomocą nauczyciela) sprawdzają prawidłowość zapisu i nanoszą poprawki. Na podstawie mapy zapisanej na tablicy uczniowie starają się odpowiedzieć na pytanie, co to znaczy być życzliwym (pomysły uczniów można skonfrontować z definicją słownikową terminu „życzliwość").

7. Doskonalenie umiejętności rozróżniania rzeczowników, czasowników oraz przymiotników i stosowania ich w poprawnej formie.
Prowadzący zajęcia wskazuje na wybrane wyrazy spośród zapisanych przez uczniów na tablicy i prosi o określenie, jaka to część mowy. Po ustaleniu, który ze wskazanych wyrazów jest czasownikiem, rzeczownikiem lub przymiotnikiem, uczniowie zostają poproszeni o wybranie spośród zapisanych na tablicy wyrazów tych, które są rzeczownikami lub przymiotnikami i uzupełnienie nimi otrzymanej od nauczyciela tabeli (załącznik nr 4). Po wpisaniu wyrazów we właściwe rubryki nauczyciel prosi uczniów o utworzenie przymiotników od wpisanych do tabeli rzeczowników i rzeczowników od wpisanych przymiotników. Po zakończeniu zadania prawidłowość odpowiedzi uczniów może zostać (w zależności od wyposażenia pracowni, czasu trwania zajęć, a także predyspozycji uczniów) sprawdzona poprzez zapisanie właściwych wyrazów na tablicy, wyświetlenie ich na tablicy multimedialnej lub głośne ich odczytanie.

Praca domowa

Rozwijanie kompetencji w zakresie ilustrowania scen i sytuacji inspirowanych wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem i muzyką. Nauczyciel prosi uczniów, aby w ramach pracy domowej, mając na uwadze obejrzany film o przygodach Misia Uszatka i swoje własne doświadczenia życiowe, dokończyli zdanie: „Warto być życzliwym i pomagać innym, ponieważ…" oraz przygotowali rysunek odnoszący się do wyrażonego w ich zdaniu poglądu. Rysunek ten może odnosić się do treści obejrzanego filmu, ale nie musi być to obligatoryjne.

Załącznik nr 1

Działanie matematyczne	Wynik	Litera alfabetu
10 x 3 + 2 =		
25 + 6 – 2 =		
13 – 5 x 2 =		
100 – 90 + 20 =		
10 : 5 + 13 =		
80 : 10 + 4 =		
5 x 5 + 3 =		
40 : 4 + 19 =		
100 : 4 – 8 =		
2 x 9 – 6 =		
43 – 20 + 2 =		

Załącznik nr 1 – klucz odpowiedzi

Działanie matematyczne	Wynik	Litera alfabetu
10 x 3 + 2 =	32	ż
25 + 6 – 2 =	29	y
13 – 5 x 2 =	3	c
100 – 90 + 20 =	30	z
10 : 5 + 13 =	15	l
80 : 10 + 4 =	12	i
5 x 5 + 3 =	28	w
40 : 4 + 19 =	29	y
100 : 4 – 8 =	17	m
2 x 9 – 6 =	12	i
43 – 20 + 2 =	25	ś

Załącznik nr 2

Kadry z filmu *Miś Uszatek*.

Źródło: Fototeka FINA; Prawa: FINA

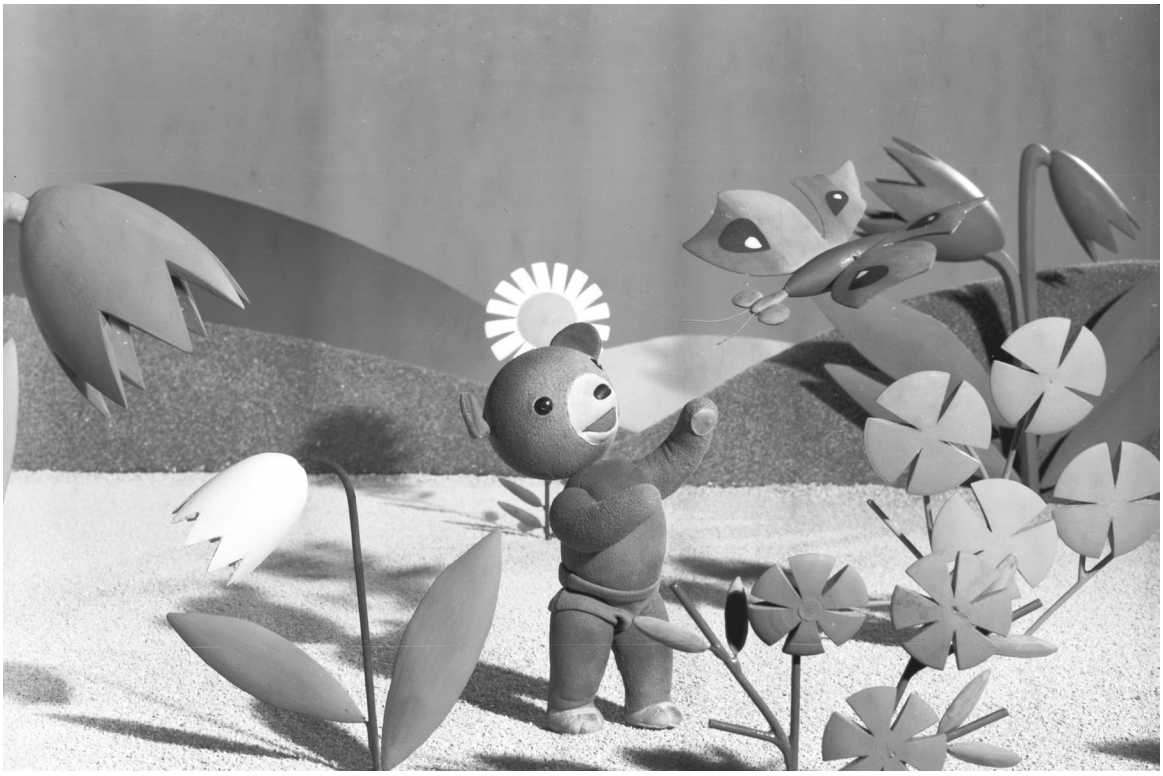

Źródło: Fototeka FINA; Prawa: FINA

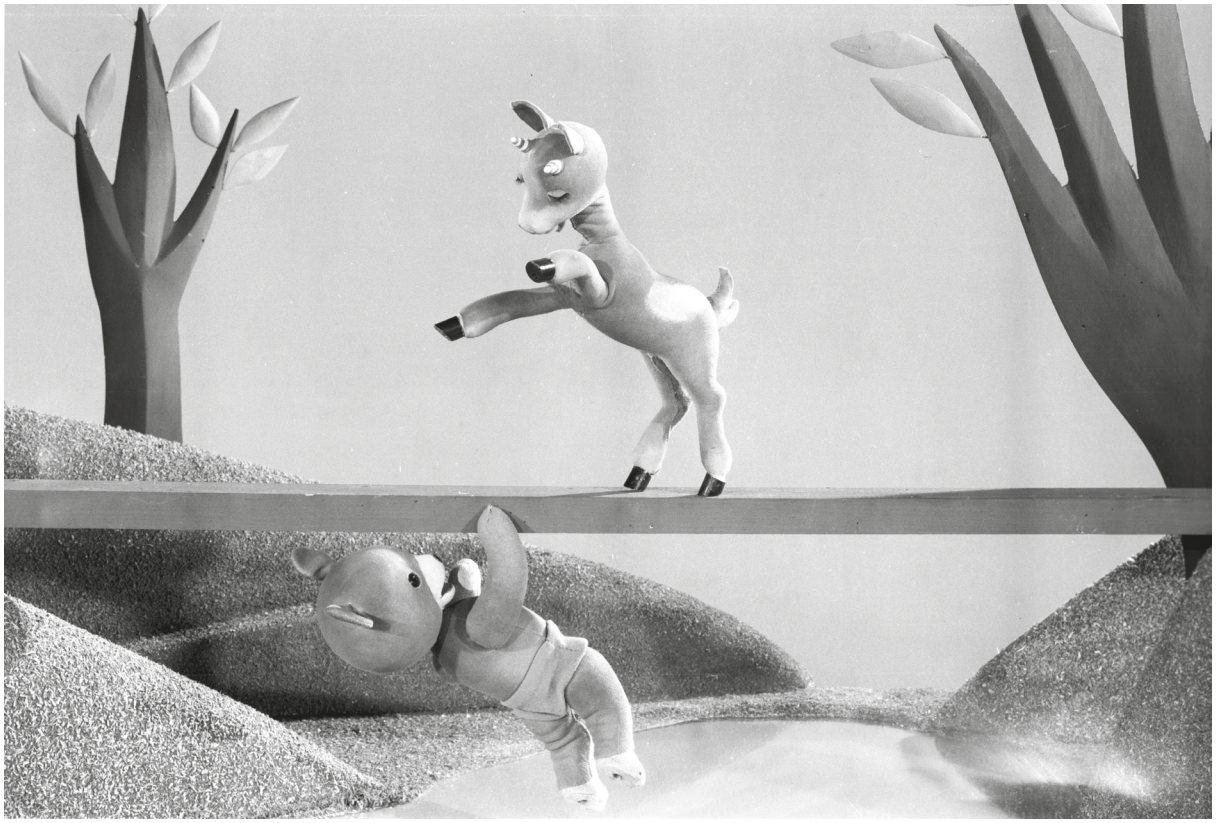

Źródło: Fototeka FINA; Prawa: FINA

Źródło: Fototeka FINA; Prawa: FINA

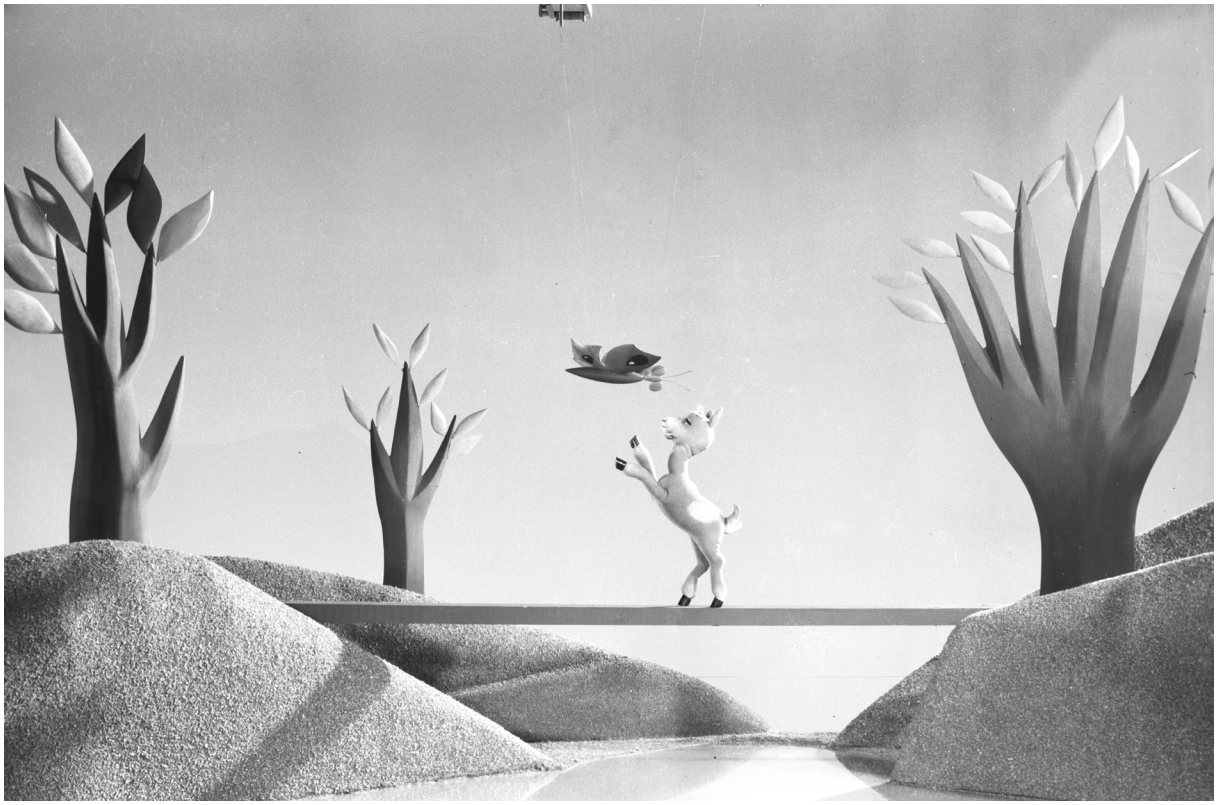

Źródło: Fototeka FINA; Prawa: FINA

Załącznik nr 3

uśmiechać się	nieprzyjazny	przychylny	niegrzeczny
pogodny	niszczyć	gniew	poczciwość
nieuprzejmy	agresywny	serdeczny	łobuz
uczynność	chuligan	wyrozumiałość	uprzejmy
pomagać	sympatia	wspierać	złościć się
konflikt	wspomagać	krzywdzić	interesować się

Załącznik nr 4

Rzeczowniki	Przymiotniki
poczciwość	
	przychylny
sympatia	
	serdeczny
uczynność	
	uprzejmy
wyrozumiałość	
	pogodny

Załącznik nr 4 – klucz odpowiedzi

Rzeczowniki	**Przymiotniki**
Poczciwość	poczciwy
Przychylność	przychylny
Sympatia	sympatyczny
Serdeczność	serdeczny
Uczynność	uczynny
Uprzejmość	uprzejmy
Wyrozumiałość	wyrozumiały
Pogoda	pogodny

Opracowanie filmoznawcze Marta Sosnowska

Podstawowe techniki nauczania

Stopklatka

Wskazówki dla nauczyciela	Pytania do uczniów
Pokaż uczniom kadr, w którym widać jak Uszatek wygląda przez zaśnieżoną szybę.	◉ Opowiedz w jaki sposób poznajemy głównego bohatera? Czy przypomina ci to sposób prezentacji znany z innych rodzajów sztuk? (np. w teatrze, gdy aktor wyłania się zza kurtyny?) ◉ Kto jeszcze mógł mieszkać z Uszatkiem?
Pokaż uczniom stopklatkę, na której Uszatek prowadzony światłem tańczy rewię na lodzie.	◉ W jaki sposób w tej scenie wykorzystano grę światła? **PODPOWIEDŹ:** Scena dzieje się w nocy, w celu wyróżnienia głównych postaci mocno je oświetlono. ◉ Czy sposób prezentacji sceny przypomina ci inny pokazywany w TV program? (np. reflektor prowadzący często używany w relacjach gal finałowych rewii na lodzie)
Pokaż uczniom kadr, na którym Uszatek zasypia i spada na niego liść.	◉ Dlaczego Miś zasnął? (czy to zmęczenie przygodami, czy po prostu misie zapadają w sen zimowy?) ◉ Dlaczego na Misia spadł liść? Czyżby Miś przegapił jedną z pór roku? ◉ Jaki to plan filmowy i jaki sposób kadrowania? **PODPOWIEDŹ:** Kamera skierowana w dół – tzw. ptasia perspektywa, plan amerykański – postać dominująca nad tłem.
Pokaż uczniom kadr, na którym Uszatek oddaje Bałwankowi parasol.	◉ Co stało się z wodą w jeziorze? ◉ Dlaczego Uszatek oddał parasol Bałwanowi? **PODPOWIEDŹ:** Możesz zasugerować uczniom, że Uszatek jest życzliwy, poczciwy i bardzo chciał chronić Bałwanka przed postępującym procesem topnienia. ◉ Kiedy znowu na planie filmowym pojawi się parasolka? **PODPOWIEDŹ:** Możesz przypomnieć uczniom, że na końcu filmu Bałwan przynosi parasolkę, którą została mu pożyczona. Zapytaj, czy uczniowie sądzą, że Bałwan odwdzięcza się za okazaną pomoc? ◉ Scharakteryzuj scenerię. **PODPOWIEDŹ:** Warto zwrócić uwagę uczniów na oszczędność bodźców wzrokowych, proste geometryczne formy, kolory i kształty oddające prawdziwą przyrodę.

Dźwięk i obraz

Wskazówki dla nauczyciela	Pytania do uczniów
Zakryj obraz od początku bajki do 4 minuty – poproś uczniów by przewidzieli, w których momentach wydarzenia są przyjemne, a w których dzieje się coś niespodziewanego.	◉ Napisz dialogi dla poszczególnych postaci. ◉ Jakie dźwięki kojarzą ci się z poszczególnymi porami roku? Spróbuj je naśladować.

Czołówka i tyłówka

Wskazówki dla nauczyciela	Pytania do uczniów
Porównaj scenę otwarcia i zamknięcia bajki.	◉ W jaki sposób dowiadujemy się o twórcach bajki i o jej tytule? **PODPOWIEDŹ:** Warto zwrócić uwagę na zjeżdżające plansze na początku bajki. ◉ W jaki sposób poznajemy czas i miejsce akcji? **PODPOWIEDŹ:** Zwróć uwagę na sposób przedstawienia się głównego bohatera – ujęcie początkowe ukazuje obraz miasta, Uszatek oczyszcza okno ze szronu. ◉ W jaki sposób zakończenie nawiązuje do początku bajki? **PODPOWIEDŹ:** Zwróć uwagę uczniów na porę doby. ◉ W jaki sposób cykliczność w przyrodzie mogła być zobrazowana poprzez film?

Transformacje rodzajowe

Wskazówki dla nauczyciela	Pytania do uczniów
Po obejrzeniu z uczniami całego filmu zaproponuj im wykonanie zadań.	◉ Czy potrafiłbyś napisać kartkę z pamiętnika Misia Uszatka i opisać jego przygodę? ◉ Napisz ogłoszenie do gazety, które ostrzegałoby mieszkańców lasu przed niesfornym koziołkiem lub namaluj plakat. ◉ Wymyśl jakie obowiązki mają poszczególni bohaterowie bajki (strach na wróble, wiewiórka, motyl) – zaplanuj dzień wybranego bohatera ukazując kolejne działania na storybordzie. ◉ Stwórz scenariusz opisujący jeden dzień z twojego życia w czasie wybranej pory roku.

Kluczowe pytania

Praca kamery

- Co ukazuje ujęcie wprowadzające – pierwszy obraz widziany w filmie (gdzie rozpoczyna się bajka, jaka to pora dnia i jaka pora roku)?
- Czy ruch kamery jest szybki czy powolny (jak często obrazy się zmieniają)?
- W jaki sposób kamera śledzi bohatera (statyczne ujęcia, na których zawsze jest Uszatek)?
- W animacji jest więcej zbliżeń czy planów ogólnych? Czemu służy ten zabieg?
  PODPOWIEDŹ: Warto zwrócić uwagę, że zbliżenia umożliwiają pokazanie charakterystycznych dla danych pór roku elementów, za to plany ogólne szerszej charakterystyki przestrzeni.
- Jakie plany filmowe występują w bajce?
- W bajce często użyto zbliżeń (kra lodowa, kwiat, słonecznik, liść). Dlaczego?
  PODPOWIEDŹ: W jakich planach filmowane są ujęcia? Warto pokazać uczniom dwa ujęcia – jedno z planem bliskim, drugie z planem dalekim – wspólnie spróbować je nazwać i zastanowić się, na czym polega różnica i czemu służą takie plany.
- Czy przedstawione krajobrazy są realistyczne? Czy tak wygląda jezioro, las, pole, łąka? Co musiałoby się zmienić, żeby te lokalizacje wyglądały nierealistycznie (np. zmiana koloru trawy na fioletowy, dwa słońca itp.)?

Kolorystyka

- Czy dzięki kolorom możemy rozróżnić pory dnia?
- Jakie są charakterystyczne kolory danych pór roku?
- W jaki sposób w scenie nocnego łyżwiarstwa główny bohater został wyróżniony? Jaki zabieg świetlny temu dopomógł?

Postaci

- Czy potrafisz wymienić wszystkich bohaterów występujących w bajce? Czy któreś z tych zwierząt żyją w Polsce?
- Wymień pory roku ukazane w filmie – w każdej porze roku poznajemy charakterystyczną dla niej postać – jaką?
- W jaki sposób Miś Uszatek poznaje postaci zmieniające się w filmie? Kto jest głównym bohaterem bajki, a kto pojawia się tylko na chwilę?
- Kim jest Miś Uszatek i skąd pochodzi? Co wiemy o jego charakterze?
- Czy możemy rozróżnić pozytywnych i negatywnych bohaterów? Jakie emocje są dla nich charakterystyczne?
- Wymień cechy charakteru Uszatka (życzliwy, ciekawy świata, pomocny, radosny). Czy identyfikujesz się z głównym bohaterem bajki?
- Co możemy odczytać z gestów poszczególnych postaci? (machanie na pożegnanie, zaczepianie Uszatka przez Motyla, nadstawianie uszu na śpiew ptaków itp.)

Narracja

- Dlaczego Miś postanawia udać się w podróż?
- Co sprawia, że historia „idzie do przodu”?
  PODPOWIEDŹ: Warto zwrócić uwagę uczniów na pojawiające się kolejno zjawiska atmosferyczne – np. powiew wiatru, roztopienie lodu, rozkwitnięcie kwiatów, które przywołują Uszatka do kolejnych lokalizacji.

- Co „wywołuje” kolejne pory roku?
- W jaki sposób Miś przenosi się w kolejne miejsca?
- Co mogłoby się stać, gdyby bohaterowie nie zdążyli uciec przed Koziołkiem?
- Skąd wiemy jaka jest pora dnia i nocy? (użycie odpowiednich kolorów, światła, dźwięków oraz bohaterów charakterystycznych dla danych pór roku)
- Jak długo trwała podróż Misia?
  PODPOWIEDŹ: Warto zauważyć cykliczność – obserwujemy zimę, wiosnę, lato i jesień oraz zwiastujące kolejną zimę płatki śniegu.

Muzyka i dźwięk

- Czy w animacji występują dialogi? W jaki sposób gesty i muzyka je zastępują?
- W jaki sposób muzyka buduje nastrój bajki i charaktery poszczególnych jej bohaterów?
  PODPOWIEDŹ: Pokaż uczniom charakterystyczny moment wprowadzenia osiołka z samym podkładem muzycznym bez obrazu.
- Czy dźwięk jest synchronizowany z obrazem?
- Czy dźwięk oddaje emocje jakie towarzyszą głównemu bohaterowi?
  PODPOWIEDŹ: Wysłuchaj podkładu muzycznego towarzyszącego zabawie Uszatka z ptakami bez obrazu.
- Czy postacie słyszą podkład muzyczny towarzyszący filmowi?
- Czy w animacji użyto efektów akustycznych? (ćwierkanie ptaków, spadanie kropel wody, bicie łapą w patelnię)

Kompozycja (mise-en-scène)

- Co jest głównym tematem bajki?
  PODPOWIEDŹ: Zmiana pór roku, relacje Uszatka z napotkanymi postaciami.
- Czy możesz zgadnąć, jaka byłaby kolejna pora roku, gdyby film trwał dłużej?
  PODPOWIEDŹ: Znów warto zasygnalizować, że bajka zbudowana jest zgodnie z cyklem przyrody, co sugeruje, że po jesieni nadejdzie zima – na co wskazują spadające na koniec animacji płatki śniegu.
- Dlaczego śnieg pojawia się w bajce dwukrotnie?
  PODPOWIEDŹ: Przedstawienie cyklu przyrody, czas trwania bajki to rok.
- Czy historia wydarzyła się naprawdę czy tylko przyśniła się Misiowi?
  PODPOWIEDŹ: Można zwrócić uwagę uczniów, że początek i koniec bajki to noc, Uszatek wychodzi z domu w środku nocy, a bajka kończy się w momencie zaśnięcia Misia.

Montaż

- W jaki sposób płatek śniegu znika z łapki Misia?
  PODPOWIEDŹ: Można zasugerować uczniom, że zestawiono dwa obrazy – jeden z płatkiem śniegu oraz drugi, na którym nie umieszczono płatka – zestawienie tych dwóch obrazów jeden po drugim daje złudzenie zniknięcia płatka śniegu.
- Jakie jest tempo zmieniających się obrazów?
  PODPOWIEDŹ: Warto zauważyć, że opowiadanie jest powolne, obrazy przesuwają się niespiesznie do powtarzającego się motywu muzycznego.

Pomysły na ćwiczenia

Pisanie i czytanie

- Stwórz wierszyk dotyczący przygód twojego pluszowego Misia.
- Opisz cechy wybranego przez siebie bohatera bajki.
- Sformułuj 5 zdań zgodnych z prawdą oraz 5 zdań fałszywych dotyczących fabuły bajki, a opartych na prawach rządzących przyrodą – niech test rozwiąże jeden z twoich kolegów.
- Stwórz chronologiczny plan wydarzeń przedstawionych w bajce.

Słuchanie i mówienie

- Nauczyciel czyta uczniom „Sen niedźwiedzia" W. Chotomskiej – dyskusja – czy to wiersz o Usztaku?
- Pracujesz dla jednej z gazet podróżniczych – przeprowadź wywiad z Uszatkiem dotyczący jego podróży.
- Na podstawie bajki przekonaj pozostałe dzieci dlaczego warto eksplorować przyrodę.
- Debata – na podstawie poznanych wad i zalet danych pór roku przedyskutujcie, która pora roku jest najlepsza.

Ćwiczenia praktyczne

- Za pomocą strony LearningAPPs stwórzcie wraz z uczniami Memory – składające się np. z par: bohater + charakterystyczny dla niego rekwizyt – wykorzystajcie kadry z filmu.
- Aparatem fotograficznym zrób kilka zdjęć przedmiotom, które symbolizują obecną porę roku – uwaga! Możesz używać wyłącznie funkcji „Makro". Stwórz prezentację wybierając kolejność wyświetlanych zdjęć, dobierz odpowiedni podkład muzyczny.
- Stwórz roczny kalendarz wykorzystując kadry z filmu – wymyśl cytat na każdy miesiąc związany z mądrościami wyniesionymi z bajki.
- Nagraj charakterystyczne dla danej pory roku dźwięki – użyj ich w krótkiej scence, która będzie impresją na temat jednej z pór roku.

Kształcenie wielokierunkowe

- Wydrukujcie ilustracje do książki „Miś Uszatek", które wykonał Z. Rychlicki – wytnijcie części scenerii i ulubione postaci – stwórzcie kolaż domalowując własne pomysły.
- Przeczytajcie wspólnie książkę „Michałek z pudełka od zapałek" wyd. Dwie Siostry – zwróćcie uwagę na ilustracje – wykonał je ten sam artysta, który namalował postać Uszatka!
- Z przygotowanych wcześniej przez nauczyciela, wyciętych z kolorowego papieru figur geometrycznych stwórzcie scenerię do waszej ulubionej bajki.
- Wspólne pląsy do zabawy „Stary niedźwiedź mocno śpi".
- Zaprojektuj stroje dla Misia odpowiednie dla danych pór roku.

Zestaw odmiennych ćwiczeń w zależności od pory roku (studium przypadku):

- Wiosna – zasadźcie wspólnie cebulkę kwiatu i obserwujcie jej wzrost.
- Lato – zbudujcie stracha na wróble i umieśćcie go na polu – po co się go stawia?
- Jesień – zagrabcie liście przed waszą szkołą – co się z nimi stanie?
- Zima – przynieście śnieg do szkoły i zaobserwujcie jego topnienie.

Załącznik nr 1

W. Chotomska ***Sen niedźwiedzia***

Założył niedźwiedź
piżamę burą,
przykrył się ciepłą
niedźwiedzią skórą
i słodko śpi.
Śnią mu się teraz
lipy pachnące,
zioła na łące,
pszczoły brzęczące,
miód mu się śni.

Nie indycz się, Zajączku

Opracowanie metodyczne Ireneusz Artur Gryz

Etap edukacji:
klasy I–III szkoły podstawowej

Przedmiot:
nauczanie zintegrowane (edukacja polonistyczna, społeczna i przyrodnicza)

Czas trwania zajęć:
1 godzina lekcyjna

Cel ogólny:
Kształtowanie kompetencji niezbędnych do odbioru tekstów kultury (wyodrębnianie postaci i zdarzeń, ustalanie ich kolejności oraz wzajemnych zależności), jak również kompetencji językowych w zakresie rozpoznawania i tworzenia wyrazów pokrewnych.

Cele szczegółowe
Uczeń:
- wykonuje zadanie według usłyszanej instrukcji;
- słucha z uwagą wypowiedzi nauczyciela oraz innych osób ze swojego otoczenia;
- okazuje szacunek wypowiadającej się osobie;
- zadaje pytania w sytuacji braku rozumienia lub braku pewności zrozumienia słuchanej wypowiedzi;
- słucha i czeka na swoją kolej, panuje nad chęcią nagłego wypowiadania się;
- wypowiada się w formie uporządkowanej i rozwiniętej na tematy związane z przeżyciami czy lekturą;
- omawia treść ilustracji;
- nadaje znaczenie czynnościom i doświadczeniom;
- czyta w skupieniu po cichu teksty drukowane;
- ustala kolejność zdarzeń oraz ich wzajemną zależność;
- rozróżnia rzeczowniki, czasowniki, przymiotniki i stosuje je w poprawnej formie;
- rozpoznaje wyrazy o znaczeniu przeciwnym, wyrazy pokrewne i o znaczeniu bliskoznacznym;
- posługuje się kalendarzem;
- odczytuje oraz zapisuje znaki rzymskie;
- rozpoznaje w swoim otoczeniu popularne gatunki roślin i zwierząt;
- rozpoznaje wybrane zwierzęta i rośliny, których nie spotyka się w polskim środowisku przyrodniczym;
- wyjaśnia istotę obserwowanych zjawisk przyrodniczych według procesu przyczynowo-skutkowego i czasowego;
- wyróżnia w obrazach cechy charakterystyczne zwierząt;
- słucha w skupieniu krótkich utworów muzycznych;
- śpiewa piosenki podczas zabawy;
- wykorzystuje pracę zespołową w procesie uczenia się.

Metody i formy pracy:
eksponująca – projekcja filmu, pogadanka, elementy „burzy mózgów”, metoda elicytacji, rozmowa dydaktyczna, gra dydaktyczna; praca indywidualna, w grupach i z całym zespołem

Materiały dydaktyczne:
Nowe przygody Misia Uszatka – Byłem tu pierwszy – jeden z odcinków animowanego serialu o przygodach Misia Uszatka w reżyserii Eugeniusza Ignaciuka, karty pracy, tablica/tablica multimedialna, zestaw zdjęć zwierząt

Słowa kluczowe:
Miś Uszatek, animacja, pory roku, znaki rzymskie, wyrazy pokrewne, piosenka

Przebieg zajęć

1. Pogadanka wprowadzająca w problematykę zajęć.
Nauczyciel wita uczniów i informuje ich, że w trakcie lekcji zostanie wykorzystany film animowany o przygodach jednego z najbardziej popularnych w zeszłym stuleciu bohaterów polskich seriali telewizyjnych dla dzieci. Prosi, aby uczniowie na podstawie podawanych przez niego informacji spróbowali odgadnąć, o kim jest mowa. Prowadzący zajęcia informuje uczniów o tym, że: serial o przygodach tej postaci emitowano w latach 1975–1987; nim postać ta została „gwiazdą" serialu, była bohaterem książek i magazynu dla dzieci; powstało ponad 100 odcinków serialu; postać ta ma swój własny pomnik znajdujący się w Łodzi przy ul. Piotrkowskiej. Zakładamy, że uczniowie przedstawią co najmniej kilka propozycji np. Reksio, Miś Colargol, Kot Filemon, Koziołek Matołek. Imiona wskazanych przez uczniów bohaterów zostają zapisane na tablicy, nawet jeśli dalece odbiegają od oczekiwanych (np. nie są to bohaterowie polskiego serialu, serialu animowanego, produkcji telewizyjnej z zeszłego stulecia itd.).

2. Doskonalenie umiejętności czytania po cichu tekstu drukowanego.
Ponieważ na tablicy zapisanych zostało kilka imion, nauczyciel prosi uczniów, aby odkryli tożsamość postaci, zapoznając się z tekstem piosenki śpiewanej przez nią w trakcie filmu. Każdy z uczniów otrzymuje kartę z tekstem (załącznik nr 1), w którym brakuje jednak imienia bohatera filmu. Zakładamy, że uczniowie dzięki zwrotom takim jak: „śmieszny miś", „gruby miś" oraz „klapnięte uszko" odgadną, że bohaterem jest Miś Uszatek, a jeśli nigdy o nim nie słyszeli, to wywnioskują, że „tajemniczą" postacią jest miś z klapniętym uszkiem (w takiej sytuacji nauczyciel informuje podopiecznych, że bohater o takiej charakterystyce znany był polskiej dziecięcej publiczności drugiej połowy XX w. jako Miś Uszatek).

3. Rozwijanie kompetencji uczniów w zakresie słuchania w skupieniu krótkich utworów muzycznych oraz śpiewania piosenek.
Dla upewnienia się, że bohaterem piosenki, a co za tym idzie i filmu, jest Miś Uszatek, uczniowie oglądają odpowiedni fragment filmu (od 11 do 50 sekundy) i słuchają piosenki. Następnie samodzielnie (lub wraz z Misiem Uszatkiem) śpiewają ją.

4. Doskonalenie umiejętności posługiwania się kalendarzem oraz szeregowania obserwowanych zjawisk przyrodniczych według procesu przyczynowo-skutkowego i czasowego.
Nauczyciel prosi, aby uczniowie na podstawie obejrzanego właśnie fragmentu filmu ustalili, kiedy mają miejsce wydarzenia tam przedstawione oraz uzasadnili swoje przypuszczenia. Podopieczni powinni zauważyć, że ze względu na przedstawione warunki atmosferyczne i rodzaj odzieży bohaterów akcja rozgrywa się zimą. Nauczyciel prosi, aby uczniowie przypomnieli nazwy pozostałych pór roku. Zostają one zapisane na tablicy zgodnie z kolejnością ich następowania w ciągu roku kalendarzowego. Następnie uczniowie pracują w parach. Każda para otrzymuje zestaw kart z nazwami pór roku i miesięcy (załącznik nr 2, model do pocięcia). Ich zadaniem jest połączenie kart z nazwami pór roku z kartami przedstawiającymi nazwy miesięcy. Prowadzący zajęcia przypomina dzieciom, że początek każdej z pór roku nie zbiega się z początkiem poszczególnych miesięcy. W trakcie wykonywania ćwiczenia nauczyciel monitoruje postęp prac, wspomaga podopiecznych jeśli jest to konieczne i sprawdza poprawność wykonania zadania.

5. Kształtowanie kompetencji w zakresie odczytywania oraz zapisywania znaków rzymskich.
Uczniowie kontynuują pracę w parach. Każda para otrzymuje zestaw kart (załącznik nr 3, model do pocięcia) ze znakami rzymskimi od I do XII. Zadaniem uczniów jest przyporządkowanie kartom z nazwami miesięcy, otrzymanym na wcześniejszym etapie zajęć, odpowiadających im znaków rzymskich.

6. Doskonalenie umiejętności ustalania kolejności zdarzeń oraz ich wzajemnych zależności.
Prowadzący zajęcia zaprasza do obejrzenia filmu pt. *Nowe przygody Misia Uszatka – Byłem tu pierwszy*. Uczniowie zostają poproszeni o uważne śledzenie fabuły i wypełnienie karty pracy

(załącznik nr 4) zawierającej wypowiedzi bohaterów. Zadaniem uczniów jest zapisanie obok każdego podanego zdania, który z bohaterów je wypowiedział. Nauczyciel powinien poinformować podopiecznych, że nie należy w trakcie tego ćwiczenia wypełniać pierwszej kolumny na karcie odpowiedzi (oznaczonej skrótem nr). Po zakończeniu projekcji odpowiedzi zostają sprawdzone poprzez głośne ich odczytanie. Nauczyciel prosi, aby uczniowie ustawili teraz wypowiedzi bohaterów w takiej kolejności, w jakiej padały one w trakcie projekcji. W tym celu należy wpisać właściwy numer w pierwszej kolumnie na karcie odpowiedzi. Wyjaśnia, że numerować zdania można jedynie, używając znaków rzymskich. Po zakończeniu ćwiczenia odpowiedzi zostają sprawdzone poprzez głośne ich odczytanie (jeżeli nauczyciel dysponuje odpowiednim wyposażeniem pracowni, może wyświetlić kartę pracy z naniesionymi na nią odpowiedziami [załącznik nr 5]).

7. Rozwijanie kompetencji w zakresie wyciągania wniosków i formułowania przypuszczeń wynikających z kontekstu.
Nauczyciel prosi uczniów, aby przypomnieli sobie, w jakich okolicznościach zostały wypowiedziane przez Misia Uszatka słowa „nie indycz się, Zajączku" i spróbowali wyjaśnić ich znaczenie. Jeżeli dzieci mają problem ze sformułowaniem prawidłowej odpowiedzi, prowadzący zajęcia może pomóc, zadając serię pytań pomocniczych (np. Z nazwą jakiego zwierzęcia związany jest ten zwrot?, jak wygląda indyk?, jakiego koloru jest głowa i szyja indyka?, w jakich sytuacjach człowiek robi się czerwony?).

Praca domowa.

Uczniowie otrzymują karty pracy (załącznik nr 7) zawierające definicje znaczeń czasowników odnalezionych w wykreślance. Ich zadaniem jest dopisanie odpowiednich czasowników obok definicji.

8. Doskonalenie umiejętności rozpoznawania popularnych gatunków roślin i zwierząt, a także wybranych gatunków spoza polskiego środowiska przyrodniczego.
Po ustaleniu znaczenia zwrotu „indyczyć się" nauczyciel prosi uczniów, aby przyjrzeli się zdjęciom (nauczyciel wcześniej przygotowuje materiał ikonograficzny) przedstawiającym różne gatunki zwierząt i spróbowali je rozpoznać. Nazwy zwierząt zostają zapisane na tablicy (baran, byk, chomik, [szara] gęś, jeż, łasica, małpa, mysz, pies, sęp, ślimak).

9. Rozwijanie kompetencji w zakresie rozpoznawania i tworzenia wyrazów pokrewnych.
Prowadzący zajęcia informuje uczniów, że w języku polskim od nazw zwierząt zaprezentowanych przed chwilą na zdjęciach można utworzyć czasowniki opisujące pewne charakterystyczne zachowania – tak jak w przypadku omówionego już zwrotu „indyczyć się". Prowadzący zajęcia rozdaje uczniom karty pracy (załącznik nr 6) z wydrukowaną na nich wykreślanką, w której ukrytych zostało 11 takich właśnie czasowników utworzonych od nazw zwierząt (zapisanych na tablicy). Zadaniem dzieci jest odnalezienie i zaznaczenie ich. W trakcie pracy nauczyciel monitoruje postępy uczniów, pomagając tym osobom, które mają problemy z wykonaniem zadania. Po upływie wyznaczonego czasu następuje sprawdzenie odpowiedzi. W zależności od możliwości technicznych można tego dokonać poprzez porównanie przez uczniów kart odpowiedzi z: wyświetlonym na tablicy multimedialnej wzorcem, wydrukowanymi przez nauczyciela kartami odpowiedzi czy też porównanie rozwiązań własnych z rozwiązaniami innych uczniów.

Załącznik nr 1

Kto pamięta moje imię? Kto zapomniał, powiem wam.
Ja nazywam się ……., bo klapnięte uszko mam.
Jestem sobie mały miś, gruby miś.
Znam się z dziećmi nie od dziś.
Jestem sobie mały miś, śmieszny miś.
Znam się z dziećmi nie od dziś.

Załącznik nr 2

WIOSNA	LATO	JESIEŃ	ZIMA
styczeń	luty	marzec	kwiecień
maj	czerwiec	lipiec	sierpień
wrzesień	październik	listopad	grudzień

Załącznik nr 3

I	II	III	IV
V	VI	VII	VIII
IX	X	XI	XII

Załącznik nr 4

NR	WYPOWIEDŹ	OSOBA
	„Nie indycz się, Zajączku”.	
	„A teraz wszyscy na sanki”.	
	„Łubudu, ma się rozumieć”.	
	„Umyjcie łapy i na śniadanie”.	
	„Miejsca starczy dla wszystkich”.	
	„Zajął najlepsze miejsce!”.	
	„Odjeżdżamy w sam środek zimy”.	
	„Ja tu, a ty tu. Albo odwrotnie”.	
	„Postąpiłeś szkaradnie”.	
	„Macie słuchać pani”.	
	„Nie gniewam się, Zajączku”.	
	„Nie pomyślałem, co robię”.	

Załącznik nr 4 – klucz odpowiedzi

NR	WYPOWIEDŹ	OSOBA
	„Nie indycz się, Zajączku”.	USZATEK
	„A teraz wszyscy na sanki”.	PANI NAUCZYCIELKA
	„Łubudu, ma się rozumieć”.	PROSIACZEK
	„Umyjcie łapy i na śniadanie”.	PANI NAUCZYCIELKA
	„Miejsca starczy dla wszystkich”.	PROSIACZEK
	„Zajął najlepsze miejsce!”.	ZAJĄCZEK
	„Odjeżdżamy w sam środek zimy”.	PAN KIEROWCA
	„Ja tu, a ty tu. Albo odwrotnie”.	KRÓLICZKI
	„Postąpiłeś szkaradnie”.	USZATEK
	„Macie słuchać pani”.	MAMA KRÓLICZKÓW
	„Nie gniewam się, Zajączku”.	PROSIACZEK
	„Nie pomyślałem, co robię”.	ZAJĄCZEK

Załącznik nr 5

NR	WYPOWIEDŹ	OSOBA
VII	„Nie indycz się, Zajączku”.	USZATEK
XII	„A teraz wszyscy na sanki”.	PANI NAUCZYCIELKA
VIII	„Łubudu, ma się rozumieć”.	PROSIACZEK
IV	„Umyjcie łapy i na śniadanie”.	PANI NAUCZYCIELKA
II	„Miejsca starczy dla wszystkich”.	PROSIACZEK
VI	„Zajął najlepsze miejsce!”.	ZAJĄCZEK
III	„Odjeżdżamy w sam środek zimy”.	PAN KIEROWCA
V	„Ja tu, a ty tu. Albo odwrotnie”.	KRÓLICZKI
IX	„Postąpiłeś szkaradnie”.	USZATEK
I	„Macie słuchać pani”.	MAMA KRÓLICZKÓW
XI	„Nie gniewam się, Zajączku”.	PROSIACZEK
X	„Nie pomyślałem, co robię”.	ZAJĄCZEK

Załącznik nr 6

A	C	H	O	M	I	K	O	W	A	Ć	Z	X
Y	Ó	Z	B	A	R	A	N	I	E	Ć	W	H
X	W	S	Ą	Ł	Ó	Z	G	C	W	O	X	Y
Z	A	S	Ę	P	I	Ć	S	I	Ę	D	K	W
S	Z	A	R	O	G	Ę	S	I	Ć	S	I	Ę
Ó	P	T	Z	W	Ą	Ę	D	P	P	K	L	Ł
J	R	Ź	A	A	B	Ą	Ó	Y	S	X	Ł	A
J	E	Ż	Y	Ć	S	I	Ę	X	I	Y	Ó	S
B	Y	C	Z	Y	Ć	S	I	Ę	O	Ą	X	I
Ś	Ę	Ż	Ó	X	O	S	J	Ą	C	Ś	Y	Ć
M	Y	S	Z	K	O	W	A	Ć	Z	H	Z	S
M	X	Ć	Z	R	A	W	Ę	Ć	Y	Ś	Z	I
X	Ś	L	I	M	A	C	Z	Y	Ć	S	I	Ę

Załącznik nr 6 – klucz odpowiedzi

A	C	H	O	M	I	K	O	W	A	Ć	Z	X
Y	Ó	Z	B	A	R	A	N	I	E	Ć	W	H
X	W	S	Ą	Ł	Ó	Z	G	C	W	O	X	Y
Z	A	S	Ę	P	I	Ć	S	I	Ę	D	K	W
S	Z	A	R	O	G	Ę	S	I	Ć	S	I	Ę
Ó	P	T	Z	W	Ą	Ę	D	P	P	K	L	Ł
J	R	Ź	A	A	B	Ą	Ó	Y	S	X	Ł	A
J	E	Ż	Y	Ć	S	I	Ę	X	I	Y	Ó	S
B	Y	C	Z	Y	Ć	S	I	Ę	O	Ą	X	I
Ś	Ę	Ż	Ó	X	O	S	J	Ą	C	Ś	Y	Ć
M	Y	S	Z	K	O	W	A	Ć	Z	H	Z	S
M	X	Ć	Z	R	A	W	Ę	Ć	Y	Ś	Z	I
X	Ś	L	I	M	A	C	Z	Y	Ć	S	I	Ę

Załącznik nr 7

	chować coś na zapas, często niepotrzebnie
	posuwać się lub odbywać się bardzo powoli
	zaglądać do różnych miejsc, zwykle szukając czegoś
	leniuchować
	stawać się nieufnym
	nadużywać swojej władzy
	głośno wyrażać swoje niezadowolenie
	stać się posępnym lub ponurym
	zostać zaskoczonym i nie wiedzieć, jak się zachować
	bezkrytycznie naśladować kogoś lub coś/ przedrzeźniać
	przymilać się

Załącznik nr 7 – klucz odpowiedzi

CHOMIKOWAĆ	chować coś na zapas, często niepotrzebnie
ŚLIMACZYĆ SIĘ	posuwać się lub odbywać się bardzo powoli
MYSZKOWAĆ	zaglądać do różnych miejsc, zwykle szukając czegoś
BYCZYĆ SIĘ	leniuchować
JEŻYĆ SIĘ	stawać się nieufnym
SZAROGĘSIĆ SIĘ	nadużywać swojej władzy
PSIOCZYĆ	głośno wyrażać swoje niezadowolenie
ZASĘPIĆ SIĘ	stać się posępnym lub ponurym
ZBARANIEĆ	zostać zaskoczonym i nie wiedzieć, jak się zachować
MAŁPOWAĆ	bezkrytycznie naśladować kogoś lub coś/ przedrzeźniać
ŁASIĆ SIĘ	przymilać się

Opracowanie filmoznawcze Dobromiła Deluga

Podstawowe techniki nauczania

Stopklatka

Wskazówki dla nauczyciela	Pytania do uczniów
Pokaż uczniom kadr otwierający.	◉ Jakie informacje przynosi ze sobą pierwszy kadr filmu? Czy na ich podstawie możemy choć w części przewidzieć treść filmu?
Kadr: stojący przed autobusem Prosiaczek ciągnie Zajączka za szalik.	◉ Jakie są okoliczności poprzedzające właściwy konflikt między Prosiaczkiem i Zajączkiem? Kto jest świadkiem nieprzyjemnej sytuacji przed autobusem?
Sekwencje ujęć: Zajączek wsiadajacy do autobusu Prosiaczek wsiadajacy do autobusu.	◉ Gdzie w autobusie siada Zajączek? ◉ Dlaczego Prosiaczek wybiera siedzenie pod oknem? Dlaczego Zajączek zmienia zdanie i chce zająć miejsce Prosiaczka?
Kadr: w schronisku Zajączek szarpie leżącego na łóżku Prosiaczka.	◉ Czego Zajączek żąda od Prosiaczka? Po jakie sięga argumenty? Jak reaguje Prosiaczek?
Kadr: w schronisku Uszatek, Prosiaczek i Króliczki patrzą na kryjącego się pod kocem Zajączka.	◉ Dlaczego Zajaczek chowa się pod kocem?

Dźwięk i obraz

Wskazówki dla nauczyciela	Pytania do uczniów
Zwróć uwagę na ujęcia towarzyszące piosence otwierającej film.	◉ Czy dostrzegasz jakąś analogię w ujęciach towarzyszacych piosence w innych odcinkach serii?
Po obejrzeniu filmu odsłuchaj ścieżkę dźwiękową filmu.	◉ Wynotuj wszystkie dźwięki imitujące fonosferę życia codziennego. ◉ W jaki sposób muzyka odpowiada treści filmu? ◉ Kiedy ma spokojny rytm, kiedy przyspiesza? ◉ Kiedy zapowiada nieszczęście? W jaki sposób? ◉ Jak towarzyszy dialogom?
Oglądając sekwencję ujęć przedstawiajacych jadący w śniegu autobus, wsłuchaj się towarzyszącą im recytację wiersza.	◉ Jak się mają słowa wiersza do obrazu?

Ujęcia

Wskazówki dla nauczyciela	Pytania do uczniów
Sekwencja ujęć: autobus jadący w górskim, zaśnieżonym pejzażu.	◉ W jaki sposób filmowana jest droga autobusu do schroniska w poszczególnych ujęciach? ◉ Jak zostaje podkreślony majestat gór?
Wskaż ujęcia wybranej postaci w planach średnich i półzbliżeniach.	◉ Dlaczego ten typ ujęć najwięcej mówi nam o emocjach bohaterów filmu?

Czołówka i tyłówka

Wskazówki dla nauczyciela	Pytania do uczniów
Wsłuchaj się w słowa piosenki śpiewanej na początku filmu.	◉ Napisz dialogi poszczególnym postaciom. ◉ Jakie dźwięki kojarzą ci się z poszczególnymi porami roku? Spróbuj je naśladować.
Obejrzyj kolejny odcinek *Nowych przygód Misia Uszatka*.	◉ Czy także na początku tego odcinka zostaje odśpiewana ta sama piosenka? ◉ Jak jest w kolejnych odcinkach?
Przyjrzyj się napisom początkowym.	◉ Jakie zawierają informacje? Jaką formę graficzną przybierają napisy? Porównaj ją z kształtem napisów zamykających film.
Uważnie przeczytaj napisy końcowe.	◉ Ile osób wzięło udział w stworzeniu filmu? Wymień kolejne zawody. Jakie działania można przyporządkować każdemu z nich?

Transformacje rodzajowe

Wskazówki dla nauczyciela	Pytania do uczniów
Po obejrzeniu z uczniami całego filmu zaproponuj im wykonanie zadań.	◉ Jak sądzisz, jakie emocje odczuwał w sytuacji konfliktu Prosiaczek? Jakimi motywami kierował się w swoim postępowaniu Zajączek? ◉ Stwórz dwie wersje listu do przyjaciela, w każdym uwzględniając inną perspektywę widzenia konfliktu. ◉ Która z postaci budzi w tobie w największą sympatię? Napisz jej charakterystykę. ◉ Do sekwencji ujęć przedstawiajacych jadący w śniegu autobus stwórz możliwie wierny opis zimowego pejzażu. Porównaj go z recytowanym przez narratora wierszem. ◉ Stwórz ilustrację do wiersza, uwzględniając wszystkie przedmioty, o których w nim mowa.

Kluczowe pytania

Praca kamery

- Jakie informacje niesie ze sobą ujęcie otwierające film? Jak zmienia się nasz sposób widzenia postaci czekających na przystanku? Jaki zabieg powoduje tę zmianę?
- Które ujęcia prezentują postaci we wnętrzach, a które pokazują bohaterów w otwartej przestrzeni?
- W jakiej skali w stosunku do poszczególnych elementów scenograficznych prezentowane są postaci w obu typach ujęć?
- W których momentach mamy do czynienia ze zbliżeniami?
- Czy jest ich dużo czy mało? Dlaczego?

Kolorystyka

- Jaki kolor dominuje w pierwszej części filmu? Jaką pełni funkcję? W jaki sposób wpływa na nastrój?
- Jakie kolory ubrań mają poszczególne postaci filmu?
- Które z nich mają stroje w intensywniejszych barwach? Czemu to służy?

Postaci

- Którzy bohaterowie przychodzą samotnie na przystanek, a których odprowadzają opiekunowie?
- Które z postaci są zaangażowane w konflikt? Jak zachowują się względem siebie, a jak wobec innych bohaterów?
- Jak na konflikt reagują pozostałe postaci?
- Kto i w jaki sposób doprowadza do załagodzenia konfliktu?
- Jaką postawę przyjmują bohaterowie na końcu filmu?
- Jak bohaterowie wyrażają swoje emocje?
- Co o każdej z postaci mówi nam jej sposób poruszania się?

Narracja

- Jakie są przyczyny i skutki konfliktu?
- Podczas pokonywania drogi przez autobus zostaje wyrecytowany przez narratora wiersz. Jakie jest jego przesłanie?
- W jaki sposób konstruowana jest rola narratora?

Muzyka i dźwięk

- Jaką funkcję pełni piosenka początkowa? Kto ją śpiewa?
- Jakie informacje niesie ze sobą fonosfera? Jak możemy podzielić poszczególne jej warstwy ze względu na pełnione przez nie funkcje? Tzn. która część ścieżki dźwiękowej naśladuje dźwięki codzienności, a która ilustruje poszczególne wydarzenia lub je zapowiada?
- Jakie miejsce w tym porządku zajmuje głos narratora?

Miejsce akcji

- Jakie są trzy podstawowe miejsca akcji?
- W jaki sposób wyznaczają części filmu?
- Gdyby każdy z bohaterów zamieszkał w osobnym pokoju w schronisku, jak wpłynęłoby to na akcję filmu?

Motywy

- Jakie cechy możemy przypisać poszczególnym bohaterom?
- Jak wpływa na to fakt, że reprezentują określone typy zwierząt? (np. Prosiaczek – powolny i niezdarny, Zajączek – szybki i energiczny, Króliczki – lękliwe, Miś Uszatek – mądry i odpowiedzialny)

Kompozycja (mise-en-scène)

- Jak bohaterowie są ubrani? Jakie niosą przedmioty, idąc na przystanek?
- Jak rozmieszczone są siedzenia w autobusie?
- Jak umeblowana jest sypialnia w schronisku?
- Z jakich środków wyrazu korzysta narrator, gdy użycza swego głosu bohaterom?

Montaż

- W jakim porządku zostały przedstawione wydarzenia filmu?
- Kiedy bohaterowie pokazani są w różnych miejscach w jednym czasie?
- Skąd wiadomo, która z postaci się wypowiada?

Pomysły na ćwiczenia

Pisanie i czytanie

- Wyobraź sobie, że razem z Misiem Uszatkiem wyjeżdżasz na zimowisko i stajesz się świadkiem konfliktu między Prosiaczkiem i Zajączkiem. Zrelacjonuj wszystkie wydarzenia w formie notatki z pamiętnika. Wyraź swoją opinię o postawach bohaterów i opisz związane z nimi uczucia.
- Stwórz listę zasad, którymi kieruje się Miś Uszatek w relacjach z kolegami.
- Jak sądzisz, jakie są najlepsze strategie rozwiązywania konfliktów? Opisz jedną z nich.

Słuchanie i mówienie

- Wspólnie z kolegą/koleżanką odegrajcie sytuację konfliktu Prosiaczka z Zajączkiem. Nie wychodząc z roli, porozmawiajcie o emocjach żywionych przez te postacie i ich motywacjach. Pamiętajcie, żeby mówić spokojnie i uważnie wysłuchać drugiej strony.

Ćwiczenia praktyczne

- Wraz z kolegami i koleżankami nagraj nową ścieżkę dźwiękową do filmu, użyczając bohaterom swoich głosów. Podkładając głos pod wybraną postać, odpowiednio go moduluj, aby odzwierciedlić jej charakter i emocje.
- Na podstawie swojego komiksu, który przedstawia alternatywne zakończenie filmu, zrealizuj prostą animację lalkową
- Na potrzeby realizowanej przez ciebie animacji, nagraj różnorodne dźwięki codzienności, takie jak zamykanie skrzypiących drzwi, tupot nóg, czy odgłos odstawianej na spodek filiżanki. Stworzysz z nich ścieżkę dźwiękową do swojego filmu.

Kształcenie wielokierunkowe

- Lekcja wychowawcza/etyka: rozbuduj filmową historię, wprowadzając postać, która o zachowaniu Zajączka poinformowałby nauczycielkę. Czy uważasz, że takie działanie byłoby słuszne? Do czego mogłoby doprowadzić? Alternatywne zakończenie przedstaw w formie komiksu. Pamiętaj o stworzeniu dialogów – umieścisz je w dymkach.
- Plastyka: stwórz trójwymiarowy plan filmowy – scenografię do filmu i jego bohaterów. Swoje prace wykorzystasz podczas realizacji lalkowej animacji.

W publikacji wykorzystano format analiz filmoznawczych przygotowany na podstawie opracowań BFI.